

Om den rigtige fejring af Eukaristien

I 1978 udgav kardinal Joseph Ratzinger bogen *Eucharistie – Mitte der Kirche*, indeholdende fire prædikener, som catholica.dk med forfatterens og forlagets tilladelse bringer i form af fire artikler. Her følger den tredje artikel¹

Af kardinal Joseph Ratzinger²

"For det første hører jeg, at der er splittelse iblandt jer, når I kommer sammen i menigheden, og jeg tror, der er noget om det. Der må jo også være partier hos jer, så man kan se, hvem af jer der er til at stole på! Når I kommer sammen, er det ikke Herrens måltid, I holder, for enhver tager straks for sig af sin egen mad, og én sulter, mens en anden drikker sig beruset. Kan I da ikke spise og drikke hjemme? Eller ringeagter I Guds menighed og bringer skam over dem, der ingenting har? Hvad skal jeg sige til jer? Skal jeg rose jer? Nej, for dette får I ingen ros.

For jeg har modtaget fra Herren og også overleveret til jer, at Herren Jesus i den nat, da han blev forrådt, tog et brød, takkede, brød det og sagde: "Dette er mit legeme, som gives for jer; gør dette til ihukommelse af mig!" Ligeså tog han også bægeret efter måltidet og sagde: "Dette bæger er den nye pagt i mit blod; gør dette, hver gang I drikker det, til ihukommelse af mig!" For hver gang I spiser dette brød og drikker bægeret, forkynder I Herrens død, indtil han kommer.

Den, der spiser Herrens brød eller drikker hans bæger på en uværdig måde, forsynder sig derfor imod Herrens legeme og blod. Enhver skal prøve sig selv og så spise af brødet og drikke af bægeret. For den, der spiser og drikker uden at agte på legemet, spiser og drikker sig en dom til".³

Den hellige Paulus' kritik af menigheden i Korinth rammer os, for også hos os er der udbrudt strid om Eukaristien; også hos os er der fare for, at modstridende partier formørker Kirkens hellige midtpunkt. I denne strid om Eukaristien står to modsatte partier overfor hinanden: det ene – lad os kalde

¹ Bogen blev udgivet på *Erich Wewel Verlag* i München. Rettighederne er senere overtaget af *Auer Verlag* sammesteds

² Oversat af Nanit Price

³ 1 Kor 11,18–29

det *det fremskridtsorienterede*, siger, at Kirken med sin traditionelle fejring af messen har fjernet sig milevidt fra Herrens oprindelige hensigt. Herren havde holdt et enkelt broderligt måltid med sine disciple og havde sagt: "Gør dette til ihukommelse af mig!" Kirken gør imidlertid netop ikke dette, men har igen omformet det til en sakral, kultisk handling, den har omskabt det til messe og har omgivet det med prægtige katedraler og med en ophøjet liturgi; derved har den indtil ukendelighed skæmmet enkeltheden i dét, Jesus havde villet, hedder det.

Parolen, der følger af sådanne anskuelser hedder: *af-sakralisering*. Herrens måltid må igen blive til et simpelt måltid, dagligdags og menneskeligt. Heraf slutter man for eksempel så videre, at det egentligt ikke er korrekt at bygge kirker, men at man kun behøver et rum, der også kan tjene til andre formål, så at Herrens måltid virkelig kan finde sted i menneskenes hverdag og ikke blive omformet til kult. Ud fra dette synspunkt opstod også fordringen om demontering af den liturgiske form, af de liturgiske klædningsstykker og ønsket om en enkelt form, der er i overensstemmelse med nutidens praksis. Jo højere disse røster blev og jo mere af den slags, der blev gennemført, des stærkere kom der fra anden side indsigelse imod liturgireformen som helhed. Man bebrejdede den nye liturgi puritanisme, fattigdom og ikonoklasme.⁴ Det blev sagt, at messen var blevet *protestantiseret*, at det egentligt katolske i messen var blevet ødelagt, og at Kirken dermed i sit centrum var ophørt med at være katolsk. Man måtte derfor fejre Eukaristien ved siden af, ja imod kirken, fordi den gyldige Eukaristi ikke mere fandtes i den. Lad os forsøge at tage disse to spørgsmål op til overvejelse.

Lad os begynde med det første: Jesus skulle, da han sagde: "Gør *dette!*", slet ikke have ønsket nogen kult eller liturgi, men kun et dagligdags, broderligt måltid. Hvor fornuftig end denne indvending kan synes at være, bliver – når vi ser nærmere efter i Den hellige Skrift og ikke nøjes med dens overflade – det fejltagtige åbenlyst, idet Jesus ikke har befalet sine disciple at gentage nadvermåltidet som sådant og i sin helhed. Dette ville heller ikke have været muligt, idet det var et påskemåltid.⁵ Påsken på sin side er imidlertid en årlig fest med en bestemt dato i månekalenderen, som derfor indtræffer én gang årlig. Lige så lidt som man kan fejre Jul efter forgodtbefindende, lige så lidt kan Påske gentages løbende. Jesus har ikke pålagt sine disciple i sin helhed at gentage denne jødiske liturgi, som han har fejret sammen med sit folk – noget der, som allerede sagt, slet ikke ville have været muligt. Ordren til gentagelse gælder det nye, som han giver, idet han giver sig selv, og som han har indstiftet midt ind i den gamle sammenhæng i Israels liturgi. *Det væsentlige* er dermed skænket, men det har endnu ikke fundet nogen kristelig form. Først i det øjeblik, hvor Kirken gennem kors og opstandelse og den derpå følgende udvikling fremgår af Israel som et nyt, selvstændigt fællesskab, kan også denne gave finde sin nye skikkelse. Dermed kommer vi nu til spørgsmålet: hvorfra har messen egentlig fået sin form, når det nu ikke var muligt at gentage Den sidste Nadver som sådan og som helhed? Hvor kunne disciplene tilslutte sig for at finde frem til denne form?

Den hellige Skrifs udlæggere giver i dag hovedsageligt to forskellige svar. En del af dem siger, at eukaristifejringen i den unge kirke fandt sted i tilslutning til Jesu daglige måltider med sine disciple. Andre mener, at Eukaristien skulle være en fortsættelse af de synder-måltider, Jesus havde holdt.⁶ Denne anden mulighed er for mange blevet en fascinerende tanke med vidtrækkende konsekvenser. Dette ville jo nemlig betyde: Eukaristien er syndernes bord, som Jesus sætter sig til, Eukaristien er den åbne gestus, som han uden begrænsninger indbyder alle til. Heraf følger så nødvendigvis en

⁴ Dvs. billedstorm. Red.

⁵ Herfor taler den større sandsynlighed, hvor det drejer sig om forskellen mellem kristologien hos Johannes og hos synoptikerne, sml. R. Pesch, *Das Markusevangelium II* (Freiburg 1977), bemærkning 1 til II, ss. 323–328; 354–377; R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium III* (Freiburg 1975), s. 38–53. I øvrigt forudsætter også Johannes paschamåltidets rituelle elementer (Pesch II, s. 326), så at det umulige i form af en direkte gentagelse i de kristne menigheder også – og netop – gælder hos ham.

⁶ Se enkeltheder hertil i mit skrift *Gestalt und Gehalt der eucharistischen Feier*, i: Int. Kath. Zeitschrift. "Communio" 6 (1977) 385–396

dybtgående kritik af den kirkelige Eukaristi i og med, at dette betyder, at Eukaristien ikke kan være knyttet til forudgående betingelser, ikke til konfession eller til dåb. Den må være det åbne bord, hvor alle uden betingelser og uden konfessionelle forudsætninger kan mødes med den verdensomspændende Gud. Men igen – så forførende denne tanke end er, den står i modstrid med Bibelens vidnesbyrd. Jesu sidste Nadver var ikke et af de måltider, han holdt "med toldere og syndere". Han har knyttet den til Påskens grundform, og det vil sige, at dette måltid fejres i familiens fællesskab. På denne måde holdt han måltidet sammen med sin nye familie, med de tolv apostle, hvis fødder han havde vasket, og som han havde forberedt ved sit ord og ved dette tilgivelsens bad⁷ til at modtage blodsfællesskab med ham og til at blive ét eneste legeme med ham.⁸ Eukaristien selv er ikke forsoningens sakramente, men den forudsætter dette sakramente. Det er de forsonedes sakramente, som Herren indbyder dem til, der er blevet til ét med ham, selvom de med sikkerhed stadig vil blive ved med at være svage og syndere, men som dog har givet ham hånden og er blevet ét med ham.

Fra begyndelsen går derfor en skelnen forud for Eukaristien. Vi har jo netop hørt det meget dramatisk hos den hellige Paulus: "Den, der spiser Herrens brød eller drikker hans bæger uden at agte på legemet, spiser og drikker sig en dom til".⁹ I *De tolv apostles lære*, et af de ældste skrifter efter Det nye Testamente, fra begyndelsen af det andet århundrede, tages denne tradition op, og præsten siger dér før uddeling af sakramentet: "Den, som er hellig, træde frem, den, der ikke er det, skal gøre bod!"¹⁰ Lad os gentage det: Eukaristien er sakramentet for dem, som *har* ladet sig forsones med Herren, som er blevet hans familie, og som på denne måde giver sig i hans hænder. Derfor er der betingelser knyttet til Eukaristien; den forudsætter, at modtageren allerede er gået ind til Kristi mysterium.

Men også den anden udlægning, at nadveren skulle være knyttet til Jesu daglige måltider med sine disciple, overbeviser ikke i og med, at vi ved, at Eukaristien i begyndelsen kun blev fejret om søndagen; den skilte sig derfor ud fra hverdagens almindelighed og dermed også fra de almindelige fælles måltider. Det egentlige udgangspunkt for den kristne udformning af Jesu arv var opstandelsen. Den betød den grundlæggende mulighed for, at han nu virkelig – i overskridelse af den jordiske legemligheds begrænsninger – er nærværende og kan uddele sig. Opstandelsen havde fundet sted på ugens første dag. Hos jøderne gjaldt denne dag som dagen, da verden blev skabt. For disciplene blev det til den dag, på hvilken en ny verden begyndte – dagen, på hvilken en nyskabelse fandt sted ved, at døden var blevet gennembrudt. Det var dagen, på hvilken Jesus Kristus på ny var kommet ind i verden som den opstandne. Dermed havde han gjort denne første dag, skabelsesdagen, til *sin* dag, til "Herrens dag". Det kaldes den allerede i det første århundrede; i Johannes Åbenbaring bærer den dette navn.¹¹ Allerede i Apostlenes Gerninger¹² og i Første Korintherbrev¹³ bevidnes denne dag som Eukaristiens dag. Herren var opstanden på denne dag i ugen; denne dag blev nu uge efter uge en dag, hvor man mindedes det nye, der var sket. Disciplene behøvede ikke blot at se sig tilbage og

⁷ Joh 13,10: Jesus sagde til ham [Peter]: "Den, der er badet, behøver ikke at få vasket andet end fødderne, men er ren over det hele. Og I er rene; dog ikke alle."

⁸ Sml. hertil særlig Joh 13,8, hvor der er tale om at have "lod og del" sammen med Jesus, og hvor på den ene side en eukaristisk terminologi høres, og på den anden side kan spores en eksistentiel dybde. Sml. Schnackenburg, op. cit., II, side 21, R. Bultmann, *Das Evangelium des Johannes* (Göttingen 1957, 18), side 357 anm. 3; vigtigt materiale til temaet hos K. Hein, *Eucharist and excommunication. A study in early Christian doctrine and discipline* (Frankfurt 1973)

⁹ 1 Kor 11, 27 ff.

¹⁰ Didakè, X, 6. (Dikakè – eller De tolv apostles lære – findes på dansk i *De apostolske Fædre*, dansk oversættelse med indledning og noter, red. af Niels Jørgen Cappelørn, Niels Hyldahl, Bertil Wiberg. København: Det danske Bibelselskab 1985. Red.)

¹¹ Åb 1,10: På Herrens dag blev jeg grebet af Ånden og hørte bag mig en høj røst som af en basun ... osv.

¹² ApG 20,7a: Den første dag i ugen var vi samlet for at bryde brødet.

¹³ 1 Kor 16,2: Den første dag i ugen skal I hver især samle sammen og lægge så meget til side, som han har råd til, så der ikke først skal foretages indsamlinger, når jeg er kommet.

mindes opstandelsen som noget, der hørte fortiden til: den opstandne lever. Derfor var opstandelsesdagen dagen for hans *nærvær*, dagen på hvilken han forsamlede dem, som samledes omkring ham. Søndagen som opstandelsesdag var det indre udgangspunkt, det indre centrum for Eukaristiens fejring i den voksende kirke. Det var herfra, den tog skikkelse. Den bliver ligesom taget ud af den jødiske Påskes muld og plantet ind i opstandelses-sammenhængen: at være fest for opstandelsen, det er nu dens egentlige væsen.

Allerede i begyndelsen af det andet århundrede betegner Ignatius af Antiokia de kristne som dem, "der lever efter søndagen",¹⁴ dvs. som lever ud fra opstandelsen, ud fra deres tilstedeværelse ved den Eukaristiske fest.

Dermed lagdes grunden for Eukaristi-fejringens nye form. *Efter* det jordiske, mættende måltid ved de troendes forsamling, fejrer man med taksigelse og lovprisning tilstedeværelsen af Herrens død og opstandelse. Med indre nødvendighed er der således opstået en fejring af den sidste nadver, hvor glæden hørte med. Desuden ved vi allerede fra Apostlenes Gerninger, at de kristne fejrede Eukaristien med lovsange og fra brevet til Efeserne¹⁵ samt mange andre steder, at de lovpriste Herren med salmer og hymner.¹⁶ Ved implementering i opstandelsens nye sammenhæng, uden hvilken Eukaristien kun ville være et minde om en afsked uden tilbagekomst, opstod der af sig selv to nye ting: tilbedelse og lovprisning, dvs. den kultiske karakter, samt glæde over den opstandnes herlighed.

Dermed var imidlertid Eukaristiens skikkelse, liturgiernes form i Kirken, endnu ikke afsluttet. Vi må betænke, at den jødiske gudstjeneste havde to dele. Den ene del var offer-gudstjenesten i templet, hvor de forskellige ofre blev bragt i henhold til lovens forskrifter. Ved siden af denne gudstjeneste, som alene fandtes og kun måtte findes i Jerusalem, udvikledes i stadigt større omfang som anden mulighed synagogen, som kunne stå alle vegne. I synagogen fejredes ordets gudstjeneste, de hellige skrifter blev læst højt, salmerne blev bedt, Gud blev lovprist, ordet blev udlagt, og bønner til Gud blev bedt. Efter Jesu opstandelse deltog hans disciple ikke mere i templets offertjeneste. De kunne ikke mere, fordi templets forhæng var revet i stykker, det vil sige: templet var tomt.¹⁷ Det var ikke mere bygningen af sten, der var templet, men Herren, som havde åbnet sig selv for Faderen som det levende tempel og derved åbnet Faderen for mennesket. I templets sted træder derfor Eukaristien, fordi Kristus er det sande påskelam; i ham er alt dét, der i løbet af alle tider var sket i templet, blevet opfyldt. Medens disciplene af denne grund ikke mere tog del i templets blodige ofringer, men i stedet fejrede det nye påskelam, deltog de stadigvæk i synagogernes gudstjeneste. Israels bibel var jo Jesu Kristi bibel. De vidste, at hele denne hellige skrift, loven og profeterne, talte om Ham, og de forsøgte derfor sammen med Israel at læse fædrenes hellige bog med henblik på Jesus og således at åbne Israels hjerte for ham. De fortsatte med at bede salmerne sammen med israelitterne for således at bede dem med Jesus og åbne vejen for israelitterne hen imod Den nye Pagt, ud fra ham at forstå salmerne på ny. Men vi kan samtidig i Det nye Testaments tekster følge den tragiske vej, på hvilken også denne resterende enhed med Israel blev sønderbrudt. Det lykkedes ikke at bringe hele Israel til at læse Bibelen som Jesu ord og for Jesus Kristus. Synagogen lukkede sig mere og mere for en sådan udlægning af Den hellige Skrift, og henimod slutningen af det første århundrede var adskillelsen afsluttet. Det var ikke længere muligt i Synagogen at forstå Skriften med Jesus. Dermed fremstod nu Israel og Kirken side om side, adskilte. Kirken var blevet til en egen størrelse. Da den

¹⁴ Brevet til menigheden i Magnesia, 9,1. (Brevet findes oversat til dansk De apostolske Fædre, se tidligere note herom. Red.)

¹⁵ Ef 5,19: Tal til hinanden med salmer, hymner og åndelige sange, syng og spil af hjertet for Herren. – Sml. Kol 3,16: Lad Kristi ord bo i rigt mål hos jer. Undervis og forman med al visdom hinanden med salmer, hymner og åndelige sange, syng med tak i jeres hjerte til Gud.

¹⁶ Sml. E. Peterson, *Von den Engeln*, i af samme: *Theol. Traktate* (München 1951) side 323–407; J. Ratzinger, *Theologische Probleme der Kirchenmusik*, Rottenburg 1978.

¹⁷ Sml. W. Trilling, *Christusverkündigung in den synoptischen Evangelien* (München 1969) side 191–211; Y. Congar, *Le mystère du temple* (Paris 1957), side 158–180

nu ikke længere kunne deltage i ordets gudstjeneste sammen med Israel, måtte den have en egen tjeneste. Dette betød nødvendigvis, at de to hidtil adskilte halvdele af gudstjenesten rykkede nærmere hen til hinanden: Ordets tjeneste forenede sig med den eukaristiske tjeneste; dermed var helheden i en sluttet kristen gudstjeneste fundet, og Kirken havde fundet sin skikkelse. Derefter blev dette hele lagt hen til søndag morgen, til opstandelsens time; opstandelsens logik når hen til sit mål.

Dermed var det væsentlige i den kristne form, således som vi kender den dag i dag, afsluttet. Den ser således ud: Ved begyndelsen står ordets gudstjeneste, der består af læsninger fra Det gamle og Det nye Testamente, sange fra salmerne, nye bønner og den glade hilsen til Herren: Kyriet - som var en omskrivning af den antikke hyldest til kejseren til en hyldest til Kristus som verdens sande herre.¹⁸ Derpå følger den egentlige eukaristiske gudstjeneste, hvor - som vi har set i den forrige prædiken - Kanon som et omfattende "ordets offer" direkte er vokset ud af Israels og af Jesu bøn, men nu er suppleret med nadverberetningens og nadverhændelsens nye midte samt med den hellige kommunion.

Således var messens form blevet til ud fra den indre logik i Jesu gave. Den fremtræder uden brud som opfyldelse af den oprindelige sendelse - og da den nu var blevet til, står den åben for at optage templets rigdom og folkenes rigdom. Selvfølgelig vil der atter og atter også være brug for en renselse. Det er alle århundreders opgave. Indenfor rammerne af denne store proces står også det, der - absolut ikke for første gang - fandt sted i midten af det forrige århundrede. Det handler altid om på den ene side at give adgang for folkenes bønner, håb og tro og på den anden side at rense gudstjenesten på en sådan måde, at centrum ikke bliver dækket til, men at Kristi egentlige hemmelighed forbliver ren og helt synlig.

Den, der har indset dette, ved, at den historiske udvikling af Eukaristien i Kirken ikke er et frafald fra det oprindelige, men dets sande frugt. De forsøg, som vil lære os "at finde tilbage" til et enkelt, profant måltid, til alrum og lignende, er kun tilsyneladende en tilbagevenden til det oprindelige. I virkeligheden er de et tilbageskridt til tiden før kors og opstandelse, det vil sige forud for det, der overhovedet begrundes det nye i kristendommen. Her genetableres ikke det oprindelige, men man opgiver Påskens mysterium og dermed kernen i Kristi mysterium.

Vi kan herefter tage det andet spørgsmål op, et spørgsmål, der stilles stadig mere intenst. Er det, som er vokset i kristendommen, ikke netop blevet ødelagt ved liturgi-reformen? Vi vil her ikke se på enkelte misbrug, som har fundet sted, og som sikkert også stadig findes. Jeg vil på nuværende tidspunkt kun sige følgende: vi må alle på ny blive klar over, at Eukaristien ikke står til disposition for præsten i den enkelte menighed, men at den er Jesu Kristi gave til hele Kirken, og at den kun kan bevare sin storhed, hvis vi tager imod den i dens uforanderlighed (uden vilkårlige ændringer). De tilsyneladende gode resultater, som opnås, når vi lader vore eksperimenter gro vildt, er og bliver skin-resultater, fordi de skjuler, at der i Kirkens virkelige Eukaristi sker mere, end vi selv nogensinde kan "designe".

Lad os derfor ikke tale videre om diverse misbrug, som er de enkeltes ansvar, og som vi må forsøge at overvinde ved vores fælles tro. Lad os tale om de angreb, der foretages på liturgi-reformens officielle form. Der har allerede i første prædiken været talt om striden vedrørende oversættelsen "for mange" eller "for alle". Der findes tre yderligere principielle indvendinger. Den ene siger, at messens karakter af offer er blevet ødelagt ved, at "ofringen" er blevet forandret, og at den derfor skulle have ophørt med at være katolsk. En anden indvending er rettet imod kommunionens form: stående og håndkommunion. Og naturligvis er spørgsmålet om sproget også stadig omstridt.

Lad os begynde med den første indvending. En sociolog, der underviser i Saarbrücken, har - med opbydelse af stor lærdom - forsøgt at vise, at det er vigtigt for enhver religion, og specielt for den

¹⁸ Th. Schnitzler, Was die Messe bedeutet. Hilfen zur Mitfeier (Freiburg 1976), side 73-78

katolske, at der først frembæres et offer.¹⁹ Nu har man imidlertid i stedet indføjlet lovprisninger. Der bliver derfor ikke mere ofret, og derfor skulle Eukaristien efter koncilet ikke mere være Den katolske Kirkes messe. Allerede en beskeden viden om Den lille Katekismus ville imidlertid være tilstrækkelig for at erkende, at offer-tanken aldrig har været hjemmehørende i "ofringen",²⁰ men derimod i kanon. Vi ofrer jo ikke dette eller hint til Gud; det nye i Eukaristien er Kristi offers nærværelse. Offeret sker derfor dér, hvor hans ord lyder, Ordets ord, hvori han har forvandlet sin død i en ordets og kærlighedens tildragelse, for at vi, idet vi får lov til at optage det, bliver ført hen til hans kærlighed, til den treenige kærlighed, hvori han i al evighed overgiver sig til Faderen. Dér, hvor Ordets ord lyder, og hvor vor gave derved bliver til hans gave, i hvilken han skænker sig selv, dér er ofret, som fra begyndelsen har udgjort Eukaristien.

Det, vi kalder "ofring", har en helt anden betydning. Ordet "ofring" kommer enten fra det latinske "offerre" eller mere sandsynligt fra "operari".²¹ Offerre betyder ikke ofring (det ville på latin hedde *immolare*), men det betyder at bringe, at berede.²² "Operari" betyder at virke og betyder her også: at berede. Tanken var simpelthen, at det Eukaristiske alter skulle beredes, og at det derfor var nødvendigt at "operari", det vil sige en del forberedelser, så at lys, gaverne, brød og vin på tilbørlig vis var parat for Eukaristien. Der var derfor i første omgang tale om en simpel ydre forberedelse til det, der egentlig skulle ske. Ret snart kom man imidlertid til at forstå det på en anden, mere dybsindig måde. Man har overtaget den jødiske familiefaders gestus, når han holder brødet op for Guds åsyn for på ny at modtage det fra Ham. I dét, at gaven blev løftet op mod Gud, og idet man trådte med ind i Israels gøren sig beredt for Gud, har man i stadig højere grad opfattet den ydre handling som den indre forberedelse til Herrens nærhed – Ham, der søger os selv i vore gaver. Indtil det 9. eller 10. århundrede blev denne forberedelse, der var overtaget fra Israel, foretaget uden ord. Derefter opstod indtrykket af, at enhver gestus i det kristelige også havde behov for ord. På denne baggrund skabtes i det 10. århundrede de bønner, som de ældre blandt os elsker og kender fra det gamle missale og måske også savner i messens nye form. Det var smukke og dybe bønner. Men man må også indrømme, at de indebar en vis mulighed for misforståelser. Deres formulering foregreb uafsladelig den egentlige hændelse i kanon. Begge dele, beredelsen og det endelige i Kristi offer gennemtrænger hinanden i disse ord. Det, der i troens verden er meningsfyldt og også bliver forstået i troens indre – nemlig at vi, idet vi går henimod Kristus, altid bliver båret af, at Han går forud for os – det kunne for den søgende og for den, der så tingene udefra, også føre til en misforståelse. At det virkelig kunne være tilfældet, viser sig netop i de reaktioner, vi lige har talt om.

Af denne årsag ville liturgi-reformen foreløbig vende tilbage til situationen, som den var før det 9. århundrede, og lade ritus i forbindelse med opløftning af gaverne være uden ord. Den hellige fader, pave Paul VI, traf imidlertid personligt og med eftertryk den afgørelse, at der også på dette sted stadig måtte forblive bønner. Han har selv taget del i udformning af disse bønner. For en stor del er de udformet efter Israels bordbønner. Vi må her betænke, at alle disse bordbønner i Israel – velsignelser som de kaldes – kredser omkring Påske-mysteriet, ser hen til Israels Påske og er tænkt og lever ud fra dette mysterium. Det betyder, at de på en måde foregriber Jesu Kristi påske-mysterium, så at vi kan forstå dem både som advent og som påske. Frem for alt vil vi tænke på, at også Den hellige Familie: Jesus, Maria og Josef har bedt sådan – på flugten til Ægypten, i det fremmede land og hjemme i Nazareth, og at Jesus derefter har bedt sådan med sine disciple. Formentlig gjaldt allerede dengang den jødiske regel, at moderen tændte kærterne om aftenen, og at hun bad for i familien, og således har vi lov til at høre Marias stemme i disse velsignelser og bede

¹⁹ W. Siebel, *Freiheit und Herrschaftsstruktur in der Kirche. Eine soziologische Studie* (Berlin 1971) side 20–52

²⁰ Også kaldet offertoriet. Red.

²¹ Th. Schnitzler, op. cit. side 117 ff

²² Til ordet offerre: R. Bergers vigtige undersøgelse, *Die Wendung "offerre pro" in der römischen Liturgie* (Münster 1965), sml. til emnet også J.A. Jungmann, *Messe im Gottesvolk. Ein nachkonziliarer Durchblick durch Missarum Sollemnia* (Freiburg 1970) side 60–67

sammen med hende. Hele Nazareth mysterium, der fra Advent går hen imod Påskens begivenheder, er nærværende heri. Således er en ny rigdom kommet ind i liturgien. Vi begynder så at sige i Nazareth og går derfra – i midten af Kanon – hen til Golgata og til sidst ind til kommunionens opstandelse.²³ Jeg tror, at hvis vi hører disse nye gamle bønner på denne måde, kan de blive til en vidunderlig skat for os i vor forening med Jesu jordiske liv, i forening med Israels håbende bøn og i fælles vandring fra Nazareth til Golgata og hen til opstandelsens time.

Den anden indvending, som vi vil tænke over, vedrører kommunionen: knælende el. stående, hånd el. mund. Til at begynde med vil jeg sige, at begge holdninger er mulige, og jeg vil bede alle præster om at vise tolerance og respektere den enkeltes afgørelse; derudover vil jeg bede dem alle om at udvise fordragelighed og ikke at mistænkeliggøre nogen, der har besluttet sig til en bestemt form. Men De vil så spørge: er tolerance her i grunden det rigtige svar? Eller er den ikke forkert anbragt her, hvor det drejer sig om det allerhelligste? På den anden side ved vi, at kommunionen indtil det 9. århundrede blev modtaget stående og i hånden. Det behøver ikke at betyde, at det altid skal fortsætte på samme måde. Det store og skønne ved Kirken er jo, at den vokser, at den modnes, at den forstår mysteriet bedre og bedre. Set ud fra dette er den nye udvikling, der tog sin begyndelse efter det 9. århundrede absolut berettiget og velbegrundet som udtryk for ærefrygt.

På den anden side må vi imidlertid også sige, at Kirken umuligt i 900 år kan have fejret Eukaristien uværdigt. Når vi læser fædrenes tekster, ser vi den store ærbødighed, hvormed de modtog kommunionen. Hos *Cyril af Jerusalem* i det fjerde århundrede finder vi en særlig smuk tekst. Han skildrer i sin dåbskatekese, hvordan kommunikanterne skal bære sig ad. De skal gå frem, lade deres hænder danne en trone, idet de lægger den højre hånd over den venstre, så at hænderne er en trone for kongen og samtidig udgør et kors. For ham drejer det sig om denne symbolske gestus fuld af skønhed og af stor dybde: menneskets hænder danner korset, der bliver til en trone, som kongen kan bøje sig ned til. Den udstrakte, åbne hånd kan således blive til et tegn på, at mennesket holder sig åben for Gud, åbner sine hænder for Ham, så at de kan blive til et værktøj for Hans nærhed og en trone for Hans forbarmelse i denne verden.²⁴ Den, der tænker over dette, vil blive klar over, at det er forkert her at diskutere om den ene eller den anden holdning. Det eneste, vi må og skal kæmpe om, er om dét, Kirken har kæmpet for både før og efter det 9. århundrede, nemlig om hjertets ærefrygt, der bøjer sig for den Guds mysterium, der lægger sig i vore hænder.

Vi må tillige ikke glemme, at ikke blot vore hænder er urene, men også vor tunge og vort hjerte, og at vi ofte synder mere med vor tunge end med vore hænder. Det er Guds største vovestykke og samtidig udtryk for hans forbarmende godhed, at ikke kun vor hånd og vor tunge, men også vort hjerte har lov at berøre ham. At Herren træder ind i os, lever med os og fra vort indre vil være vort livs centrum og dets forvandling.

Lad mig til slut sige nogle ord endnu om sproget. Også her må vi betænke to ting, som giver spillet for forskellig afgørelse og virkeliggørelse. På den ene side kalder den romerske kanon dét, der sker i messen, med den græske verdens store sprog for "rationabile obsequium"²⁵ – et ordets hændelsesforløb, som ånd og fornuft er delagtig i. Guds ord vil tale til mennesket, vil forstås af menne-

²³ Sml. til helheden de smukke redegørelser hos Th. Schnitzler, op. cit. side 117–129, særligt side 122 f.; L. Bouyer, *Frau und Kirche* (Einsiedeln 1977) side 60–67

²⁴ Cyril af Jerusalem, Katekese V 21, udg. af A. Piédagrel 1966 (*Sources chrétiennes* 126) side 170 ff., sml. J. A. Jungmann, *Missarum Sollemnia II* (Freiburg 1952) side 459; Zur rituellen Gestaltung der Kommunion der Gläubigen in der Geschichte, side 463–486

²⁵ Dvs. en lydighed eller dyrkelse med forstand. Udtrykket er hentet fra den latinske Vulgata-oversættelse af Det ny Testamente, Rom 12,1: "Så formaner jeg jer, brødre, ved Guds barmhjertighed, til at bringe jeres legemer som et levende og helligt offer, der er Gud til behag – det skal være jeres *åndelige gudstjeneste*". Som det ses, er "rationabile" her oversat ved "åndelige". I 1907-oversættelsen er det oversat ved "fornuftige" Den engelske *Young's Literal Translation* bruger udtrykket "intelligent service". Jf. i øvrigt pave Benedikts forelæsning i Regensburg, *catholica.dk* #1136, note 28 og den dertil hørende tekst. Red.

sket og vil besvares forstandigt. Af denne grund gik man omkring det 3. århundrede, hvor græsk ikke mere blev forstået af det store flertal, i Rom fra det græske eukaristi-sprog over til latin.²⁶ Men heroverfor står også noget andet: Kirken har senere hen tøvet med at gøre de nye nationale sprog, som dannedes i Europa, til liturgiske sprog. I første omgang, fordi disse sprog i lange tider ikke endnu havde nået den højde og ensartethed, der kunne muliggøre en fælles Eukaristi i et stort område, men ikke mindst også, fordi Kirken modsatte sig enhver form for nationalisering af mysteriet, fordi Kirken også i sproget ville udtrykke det omfattende, som rækker ud over grænserne for sted og tid. Den kunne holde fast ved det fælles latinske liturgisprog, fordi den vidste, at det i forbindelse med Eukaristien ganske vist også drejer sig om forstanden, men at det samtidigt drejer sig om mere end blot forstanden, nemlig at der her er tale om en større, mere moden og mere omfattende forståelse end den, den blotte forstand kan give: nemlig at også hjertet her må forstå. Efter det sagte er modersmålet i princippet berettiget, men det ville blive farligt, hvis det ville reducere Eukaristien til det nationale; farligt ville modersmålet blive, hvis vi oversatte så langt, at der kun blev det tilbage, der umiddelbart kan forstås med forstanden eller – værre endnu – kun i det banale dagligdags sprog og vendinger. I sådanne oversættelser måtte man strege stadig mere, indtil det egentlig ville forsvinde. Fordi det forholder sig på denne måde, skulle vi med taknemlighed acceptere begge dele: Modersmålet er Eukaristiens normale form, men vi må af denne grund ikke glemme at bede den på Kirkens århundredgamle fælles sprog, at elske det og således være i stand til, i en verden, som er fuld af bevægelse, og hvor nationerne til stadighed mødes og gennemtrænger hinanden, atter og atter at kunne fejre Eukaristi i fællesskab og på det gamle sprog lovprise den levende Gud. Også her skulle vi overvinde den ufrugtbare strid og blive til ét i den mangfoldighed, Gud har skænket os; til ét i at anerkende og elske det forstandige og det forståelige, men også blive til ét i det omfattende og i det, der går ud over fornuftens øjeblikkelige forståelse.

Lad mig til slut fortælle en lille historie af Martin Buber. I den bliver værdien af den forstandsmæssige forståelse synlig, men den er samtidig et storartet forsvar for det forstående hjertes større muligheder. Martin Buber fortæller, at rabbi Levi Jizchak fra Berditschew en dag kom til et herberg, hvor mange købmænd overnattede. Om morgenen bad de morgenbønnen sammen. Det viste sig, at der kun fandtes én bederem. Imidlertid skal man ifølge jødisk tradition tage en bederem på for at kunne bede morgenbønnen. Remmen blev derfor rakt videre fra den ene til den anden, og fordi der gik megen tid med det, bad den enkelte af hensyn til den næste bønnen i så rasende en fart, at ingen til sidst kunne forstå et ord. Rabbinen iagttog dette med voksende undren; da det hele var overstået, henvendte han sig til to unge mennesker og sagde til dem: "Ma-ma-ma, wa-wa-wa." De så undrende på ham og spurgte: "Hvad vil du?" – og han svarede igen: "Ma-ma-ma, wa-wa-wa". Forståelig nok anså de ham derefter for en tåbe. Men han sagde til dem: "Hvordan kan det være, at I ikke forstår det sprog, som I for lidt siden har talt med Gud på?" Efter et øjeblik svarede den ene: "Har I ikke set et barn i vuggen, som endnu ikke kan frembringe rigtige ord? Har I ikke hørt, hvordan det frembringer forskellige lyde med sin mund: Ma-ma-ma, wa-wa-wa? Alle vise og lærde kan ikke forstå det. Men når barnets mor kommer, så ved hun straks, hvad disse lyde betyder".²⁷ Denne historie er ikke et forsvar for plapren, men den lader os opdage, at det er muligt at forstå med hjertet, og at denne forståelse går ud over ordets forståelse. Frem for alt skulle vi søge denne hjertes forståelse, så at også vore ord kan være fyldt dermed, og for at vi værdigt kan forherlige den levende Gud.

²⁶ Sml. Th. Klauser, *Kleine abendländische Liturgiegeschichte* (Bonn 1965) side 23–28

²⁷ M. Buber, *Werke III, Schriften zum Chassidismus* (München-Freiburg 1963) side 334

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk